

รายงานการวิจัย

ประวัติศาสตร์บวกเล่าเมืองสงขลา

ในช่วงสมครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2484 – 2488)

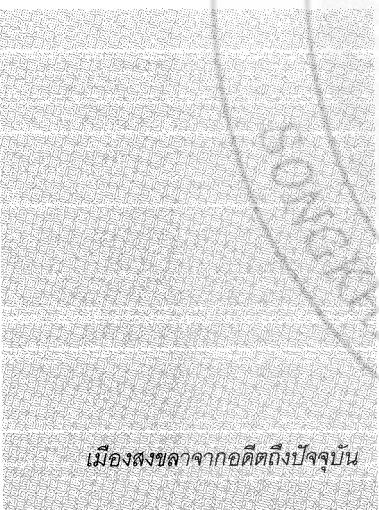
เพียงแข พงษ์ศิริบัญญัติ*

ความเป็นมาและความสำคัญของป้อมฯ

เมืองสงขลาเป็นเมืองที่ตั้งอยู่บนคาบสมุทรด้านใต้ ดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ใกล้กับหมู่เกาะอินเดีย ตะวันออก คาบสมุทรมาลายู มีพื้นที่จดหมายเข้ามาทางใต้ ด้านตะวันออกกับมหาสมุทร อินเดียทางด้านตะวันตก เมืองสงขลาจึงตั้งอยู่ระหว่างอารยธรรมจีน กับอารยธรรมอินเดีย ทำให้เป็นเมืองที่เป็นศูนย์กลางการค้าและเป้าหมายของอารยธรรมจีนและอินเดีย ส่งผลให้เมืองสงขลาคงความสำคัญทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองตลอดมา

ความสำคัญของเมืองสงขลา ปราการหลักฐานชัดเจนในเอกสารพงศาวดารจดหมายเหตุ และเอกสารทางประวัติศาสตร์อื่นๆ ตลอดมา ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เนื่องจากทำเลที่ตั้ง และสภาพภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม เพาะเมืองสงขลาตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำแม่กลอง จึงเป็นเมืองท่าสำคัญ เมืองหนึ่งของหัวเมืองทางภาคใต้

แต่เดิมเมืองสงขลาไม่ได้มีที่ตั้งตามสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แต่จะมีการย้ายเมืองเป็นระยะๆ ตั้งแต่สมัย

เมืองสงขลาจากอดีตถึงปัจจุบัน

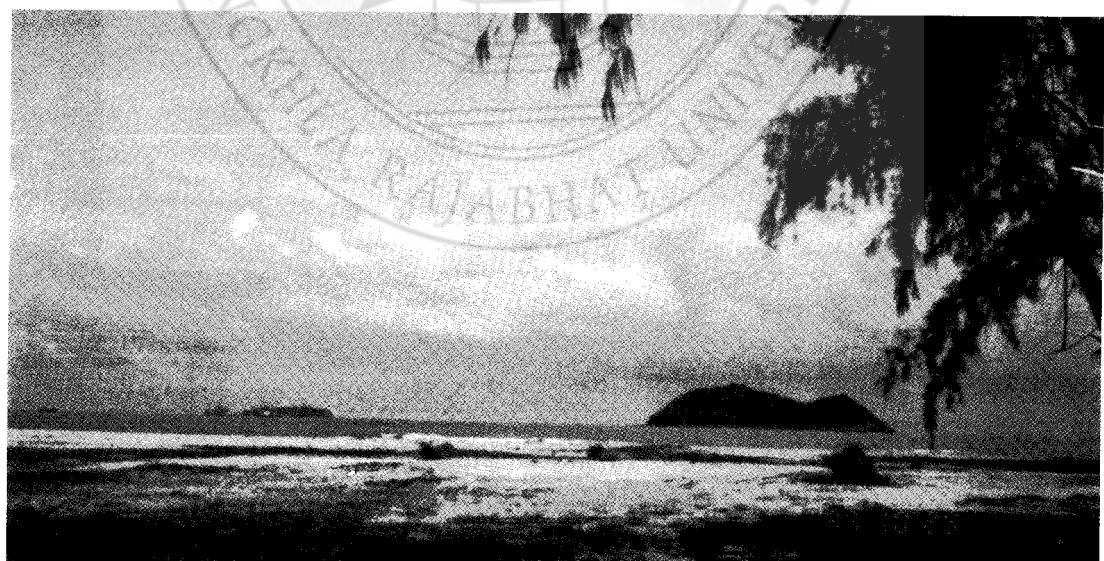
*อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาประวัติศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา

กรุงศรีอยุธยาจันถิ่งสมัยรัตนโกสินทร์ เริ่มต้นจากที่ตั้งบริเวณฝั่งขวาแม่น้ำ เป็นเมืองที่มีท่าเรือน้ำลึกขนาดใหญ่ มีที่กำบังลมได้เป็นอย่างดี เพราะความที่มีตั้งตามสภาพภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมดังกล่าวเมืองสงขลาเป็นเมืองท่าค้าขายที่สำคัญมาแต่โบราณ ดังปรากฏในจดหมายเหตุของนายเวเดต์ ผู้ตรวจการค้าของบริษัทฟริงเกลส์ ลงวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ.2223 มีความตอนหนึ่งว่า

...เมืองสงขลานี้มีท่าเรือซึ่งดูจะเป็นท่าเรือที่ดีมากแต่เรือใหญ่จะต้องเข้าออกได้จึงจะเป็นท่าเรือที่ดี แต่ได้มีคนบอกกับข้าพเจ้าว่า เรือระหว่าง 500 – 600 ตัน ได้เคยเข้าออกมากแล้ว... (เพียงชี้ พงษ์ศรีบัญญัติ, 2522 : 8)

เมืองสงขลาปัจจุบัน ตั้งอยู่ ณ ละจุดที่ 6 องศา 17 ลิปดาเหนือ ถึงละติจูดที่ 7 องศา 56 ลิปดาเหนือ และลองจิจูดที่ 100 องศา 1 ลิปดาตะวันออก ถึง ลองติจูดที่ 101 องศา 6 ลิปดาตะวันออก (สัญญา วัชรพันธุ์, 2538 : ๑) มีเนื้อที่ประมาณ 7,580 ตารางกิโลเมตร (จังหวัดสงขลา, มปป. : ๑) มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	จดจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดพัทลุง
ทิศตะวันออก	จดจังหวัดปัตตานี และจดทะเบียนอ่าวไทย
ทิศใต้	จดจังหวัดยะลา และรัฐเคดาห์ (ไทรบุรี ประเทศไทย) สหพันธ์มาเลเซีย)
ทิศตะวันตก	จดจังหวัดพัทลุง และจังหวัดสตูล (ราชบัน្ឈทิตยสถาน, 2507 : 1357)

ภาพแกะหินแกะเม瓦 ตัวลักษณ์ของเมืองสงขลา ซึ่งชาวต่างประเทศเห็นเป็นรูปสิงห์ 2 ตัวหมอบ
ที่มา : ศรีสมร ศรีเบญจพลางกูร. 2538 : ถ่ายภาพ

แผนที่แสดงเขตการปกครองจังหวัดสงขลา

ที่มา : เอกนาวิกมูล, 2536 : 35

เมืองสงขลา มีบทบาทสำคัญร่วมในสัมคมโลกครั้งที่ 2 กล่าวคือ พ.ศ. 2484-2488 ซึ่งได้เกิดสังคมมหาເเซียนบูพาราโดยประเทศญี่ปุ่นเป็นผู้เปิดจากสังคมริชั่นก่อนในสมรภูมิมนต์ทวีปอาเซีย แต่เนื่องจากยังไม่มีงานวิจัยชี้ให้เห็นว่า เมืองสงขลาในช่วงสัมคมโลกครั้งที่ 2 ผู้วิจัยเห็นว่า เมืองสงขลาเป็นเมืองที่มีความสำคัญ เพราะมีทำเลที่ตั้งทางยุทธศาสตร์ กองทัพญี่ปุ่นที่จะโจมตีฐานที่มั่นของกองทัพสัมพันธมิตร คือ อังกฤษ ที่ตั้งอยู่ในดินแดนที่เป็นเมืองชั้นในเขตภูมิภาคอาเซีย ได้แก่ อินเดีย พม่า และมลายู จะต้องอาศัยประเทศไทยเป็นทางผ่านเพื่อเดินทัพไปยังดินแดนดังกล่าว พร้อมทั้งใช้เป็นฐานที่มั่นด้วย

เมืองต่างๆ ทางภาคใต้ของประเทศไทย ได้แก่ ประจำบุรีรัตน์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา และปัตตานี เป็นเมืองที่กองทัพญี่ปุ่นต้องเดินทัพผ่านเพื่อไปยังประเทศไทยมลายูและเกาะสุมาตรา ฉะนั้นเมืองสงขลาจึงเป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งในสัมคมโลกครั้งที่ 2 ภาระสัมคมได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อชีวิตผู้คนทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจอย่างมาก many ผู้วิจัยจึงเห็น

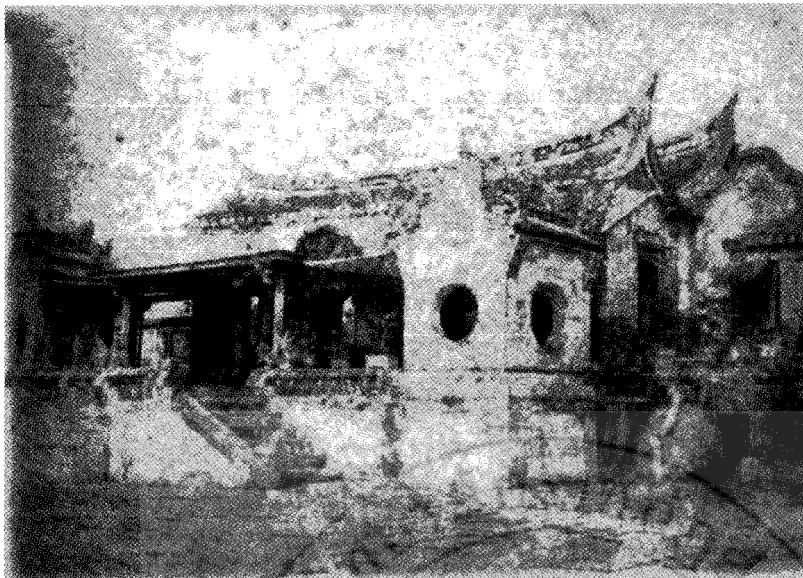
ควรที่จะศึกษาเรื่องราวของเมืองสงขลาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2484 – 2488) น้อย่างจริงจัง

การศึกษาประวัติศาสตร์มีหลายวิธี วิธีที่นิยมศึกษามากวิธีหนึ่งคือวิธีการใช้หลักฐานอ้างอิงที่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาประวัติศาสตร์จากการบอกรเล่าก็เป็นวิธีที่ดีอีกวิธีหนึ่ง โดยเฉพาะในกรณีที่ไม่มีเอกสารที่จะใช้เป็นหลักฐานอ้างอิง และผู้บอกรเล่าก็เป็นบุคคลร่วมสมัยกับเหตุการณ์ ได้สัมผัสเหตุการณ์ตรง ผู้วิจัยจึงเลือกใช้การศึกษาประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่ามาศึกษาประวัติศาสตร์เมืองสงขลาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2484–2488) จากผู้มีประสบการณ์ตรงเท่าที่ยังมีเหลืออยู่จำนวนจำกัดในปัจจุบัน

เหตุผลหลักที่ผู้วิจัยใช้แนววิธีการประวัติศาสตร์บอกรเล่าในการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองสงขลาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เพราะเชื่อว่า การศึกษาประวัติศาสตร์บอกรเล่าเมืองสงขลาจะเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีชีวิตอยู่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีโอกาสเป็นผู้มีส่วนร่วมบันทึกประวัติศาสตร์ที่ขาดหล่านี้เป็นผู้สร้างขึ้นเองจากการบอกรเล่าจากประสบการณ์ตรงของตัวเองด้วย ขณะนี้บุคคลร่วมสมัยดังกล่าวຍังมีชีวิตอยู่หลายคน สามารถเล่าเหตุการณ์ที่อยู่ในความทรงจำ โดยเฉพาะภาพที่ญี่ปุ่นบุกเมืองสงขลา ทหารไทยประทับทรายญี่ปุ่น ทหารฝ่ายสัมพันธมิตรทั้งระเบิดโฉมตีที่มั่นของทหารญี่ปุ่นในเมืองสงขลา ความเป็นอยู่ในช่วงเกิดสงคราม ที่ต้องประสบภัยชาติกรรมอันมิอาจลืมเลือนไปจากความทรงจำของบุคคลร่วมสมัยเหล่านี้ได้ เป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงวิธีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเมืองสงขลาในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 หากไม่รับดำเนินการศึกษา บุคคลเหล่านี้ก็ต้องล้มหายตายจากไปตามลำดับ ในที่สุดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของเมืองสงขลาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็จะสูญหายไปพร้อมกับบุคคลเหล่านี้ด้วย ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง หากไม่มีการบันทึกรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์

กำแพงและตึกเจนเมืองสงขลา
ที่มา : เอกนก นาวิกมูล : 126

จวนเจ้าเมืองสงขลา

ตรากุล ณ สงขลา

ที่มา : เอกนก นาวิกมูล,

2536 : 93

เหล่านี้เป็นเครื่องสอนเรื่องหลังได้ศึกษา

นอกจากนี้ การศึกษาประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการบอกรเล่า โดยผ่านกระบวนการ สัมภาษณ์จะเป็นวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์อีกวิธีหนึ่งที่เพิ่มความมีชีวิตชีวา ให้กับ ประวัติศาสตร์ เพราะจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจซาบซึ้งในเนื้อเรื่องมากกว่าการ หาข่าวจากตำราทั่วไปซึ่ง การศึกษาประวัติศาสตร์โดยผ่านการบอกรเล่าด้วยการรับ พึงจากผู้มีประสบการณ์โดยตรง ได้ฟังน้ำเสียง ได้รับรู้ถึงอารมณ์ ความรู้สึกของผู้ เล่า โดยมีภูมิปัญญาทำหน้าที่เป็นเพียงสื่อกลางผ่านกระบวนการประวัติศาสตร์บอกรเล่า นั้น

สำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์จากการบอกรเล่าเป็นวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ อีกวิธีหนึ่งที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางมาแล้ว จะเห็นได้จากการวิทยานิพนธ์ หลายเรื่อง เช่น วิวัฒนาการเศรษฐกิจหมู่บ้านในภาคเหนือของประเทศไทย พ.ศ.2398 - 2503 โดย ชูสิทธิ์ ชูชาติ วิวัฒนาการเศรษฐกิจในหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียง เนื้อของประเทศไทย โดย ประนุช ทรัพย์สาร และ สมacomลับอังษ์ในประเทศไทย โดย ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล แม้แต่งงานวิจัยของ กนก วงศ์ตระหง่าน และ คงะ เรือง ปัญหา อุปสรรค และแนวโน้มของระบบประชาธิปไตย ประวัติศาสตร์ จากการบอกรเล่าและงานวิจัย โดย สุกัญญา บำรุงสุข และคณะ เรื่อง สมเด็จพระ ศรีนครินทราบรมราชชนนี ก็ล้วนเป็นงานวิจัยที่อาศัยวิธีการประวัติศาสตร์บอกรเล่า เสริมงานค้นคว้าทางเอกสารทั้งสิ้น

ผู้จัดขบวนการศึกษาประวัติศาสตร์บอกรเล่าเพื่อศึกษาค้นคว้าข้อมูล ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อให้บุคคลร่วมสมัยได้มีโอกาสเล่าเหตุการณ์ที่ได้ ผ่านพ้นมาในอดีต โดยผ่านกระบวนการสัมภาษณ์อย่างมีระบบระเบียบ มีการ รวบรวมและเรียบเรียงข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลบริสุทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น ๆ เป็นการใช้โอกาสศึกษาถึงแก่นแท้ของข้อมูลได้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้งมากกว่า การศึกษาด้วยการหาข่าวจากเอกสารหรือตำราเพียงอย่างเดียว อีกทั้งการศึกษา ประวัติศาสตร์บอกรเล่ายังเป็นประวัติศาสตร์ของประชาชนและยังสร้างเสริมชีวิตชีวา

ให้แก่ริชาร์ด ทอมป์สัน ได้กล่าวไว้ว่า “ความรู้สึกที่ดี บางครั้งทำให้เราประทับใจมากกว่าความสนุกสนาน” (Thompson, 1978 : 18) ทำให้วิชาประวัติศาสตร์ได้รับความสนใจกว้างขวางมากขึ้น (Thompson, 1978 : 18) ประชาชนได้มีโอกาสเป็นคนเขียนประวัติศาสตร์ การศึกษาประวัติศาสตร์บอกเล่าจะให้ความรู้สึกที่ดี บางคราวมองว่าเป็นอุดม แต่จริงๆ แล้วประวัติศาสตร์บอกเล่าจะเป็นความรู้สึกที่ได้ประสบการณ์ตรงซึ่งเป็นกับของจริงด้วยตนเอง ทำให้ได้รู้สึกชีวิตและสังคมในช่วงนั้นได้อย่างชัดเจนกว่าคน ในสมัยนั้นเขามีความรู้สึกอย่างไร และคิดอย่างไร (Thompson, 1978 : 2)

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นศาสตร์สาขานึงที่ได้รับความสนใจในแวดวงวิชาการมากขึ้นในปัจจุบัน โดยจะเห็นได้จากมีการกำหนดให้วิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นเนื้อหาวิชาหนึ่งในหลักสูตรการเรียนการสอนทั้งในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา งานวิจัยชิ้นนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในระดับโรงเรียนและระดับมหาวิทยาลัยได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีองค์ความรู้ที่สำคัญให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน ทำให้มีความรักในท้องถิ่นและมีความห่วงเห็นในมาตรฐาน ทั้งยังจะเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของเมืองสงขลาเพิ่มขึ้นอย่างกว้างขวาง และอาจขยายการศึกษาถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่อยู่ใกล้เคียงในโอกาสต่อไปได้อีกด้วย

การศึกษาประวัติศาสตร์บอกเล่ามีประโยชน์ 3 ประการ คือ ก) ได้ศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ชุมชน ข) ได้ศึกษาประวัติศาสตร์จากจุดยืนของคนธรรมดากลุ่ม ค) ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างปัญญาชนกับชาวบ้าน (ฉบับที่พิมพ์ นาฏสุภา, 2527 : 20) โดยเฉพาะประชาชน

อดีตจวนเจ้าเมืองสงขลา ปัจจุบันเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จังหวัดสงขลา
ที่มา : ศรีสมร ศรีเบญจพางกูร. 2540 : ภาพถ่าย

พลับพลาหน้าจวนเจ้าเมืองสงขลา ประมาณ

พ.ศ.2432 คำเมือง จังหวัดสงขลา

ที่มา : เอกน นาวิกมูล, 2536 : 85

ที่ทำให้ได้ศึกษาประวัติศาสตร์จากจุดยืนของสามัญชน ชาวเมืองสงขลาจะได้มีโอกาสและมีส่วนร่วมในการสร้างประวัติศาสตร์โดยผ่านการบอกรเล่าของคนเองทั้งนี้ ผู้วิจัยมีหน้าที่เป็นเพียงตัวแทนนำเสนอความรู้และข้อมูลที่ได้รับโดยผ่านกระบวนการกรอกเล่าเท่านั้น

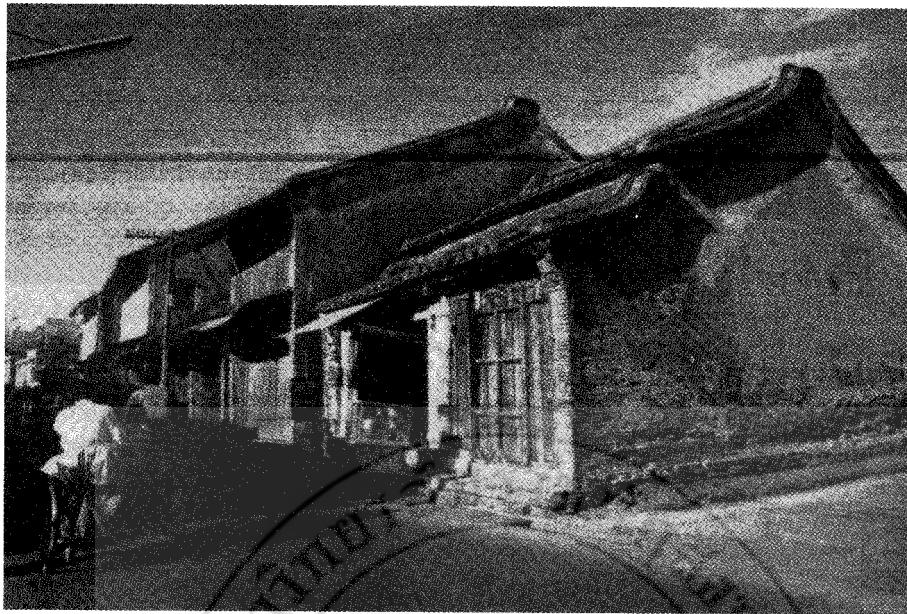
การศึกษาประวัติศาสตร์บอกรเล่าเมืองสงขลาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงเป็นประเด็นที่นำมาศึกษาโดยให้ความสำคัญกับบุคคลร่วมสมัย ซึ่งถือว่าเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับประชาชนโดยตรง แทนที่เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในอดีตที่มีแต่การเน้นเรื่องของราชวงศ์ การแก่งแย่งอำนาจ ทางการเมือง การติดต่อกันต่างประเทศ แต่การศึกษาประวัติศาสตร์บอกรเล่าเมืองสงขลาช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นี้ จะเปลี่ยนแปลงเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ที่ให้โอกาสแก่บุคคลในชุมชนเมืองสงขลาช่วงสงครามโลกได้สืบสานภูมิปัญญาและประสบการณ์ของเข้าเหล่านั้น โดยผ่านกระบวนการกรอกทางประวัติศาสตร์ บอกรเล่าอย่างมีระบบระเบียบวิธี

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาประวัติศาสตร์บอกรเล่าเมืองสงขลาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยมุ่งให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตของชาวเมืองสงขลา ด้วยการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเมืองสงขลาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2484-2488) เป็นหลัก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ในการศึกษาค้นคว้ามี ดังนี้

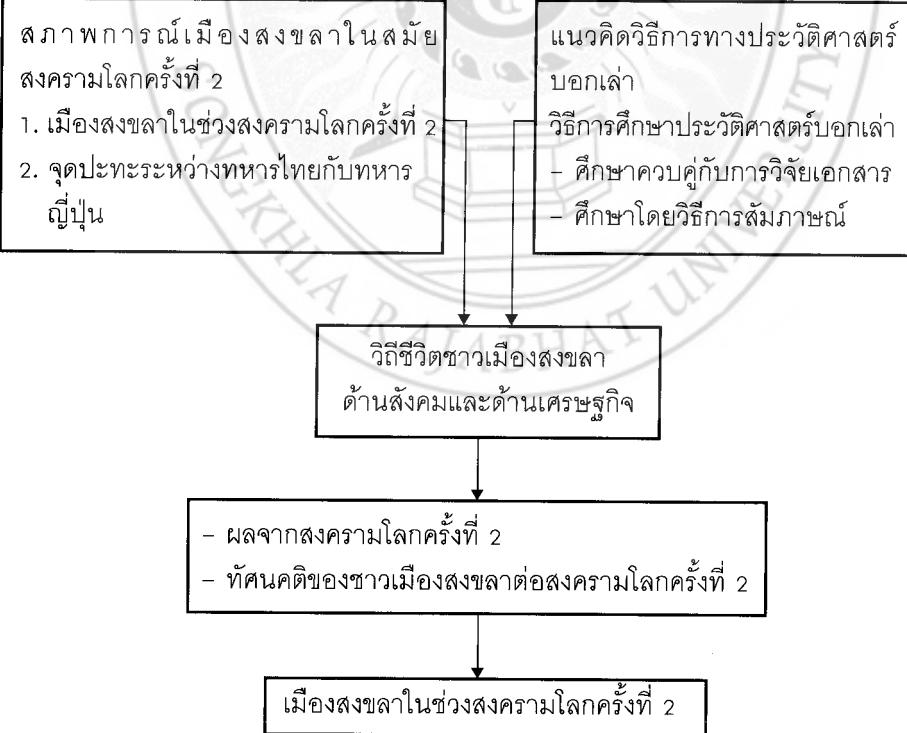
1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์เมืองสงขลาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยศึกษาถึงสภาพการณ์ของเมืองสงขลาด้านสังคมและเศรษฐกิจ
2. เพื่อศึกษาถึงวิถีชีวิตของชาวเมืองสงขลาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยอาศัยวิธีการประวัติศาสตร์บอกรเล่า
3. เพื่อศึกษาทัศนคติของชาวเมืองสงขลาต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเมืองสงขลาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

สภาพบ้านเรือนกนนนครใน ...ในอดีต

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดประวัติศาสตร์บออกเล่าเมืองสงขลา ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2484-2488)

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

7.1 เอกสารชั้นต้น (Primary Sources) ได้แก่ จดหมายเหตุรัชกาลต่าง ๆ ที่เดิจากหอดหมายเหตุแห่งชาติ หนังสือราชการที่ออกจากราชทวารมหาราชได้ไทย ไปถึงข้าหลวงประจำจังหวัดในช่วงสมครามโลกครั้งที่ 2 เอกสารสำนักงาน เลขาธิการรัฐมนตรี และรายงานการประชุมรัฐมนตรี

7.2 เอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) ได้แก่ เอกสารจากหนังสือและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเมืองสงขลาในช่วงสมครามโลกครั้งที่ 2

7.3 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคคลที่มีชีวิตอยู่ในช่วงนั้น และมีหรือเคยมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองสงขลา อำเภอหาดใหญ่ และ อำเภอสตึงพระ เป็นผู้ที่เกิดก่อน พ.ศ.2475 หรือมีอายุตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไปในปี พ.ศ.2484 ซึ่งเป็นปีที่เกิดสมคราม กลุ่มประชากรเหล่านี้อยู่ในสภาพที่สามารถจำ และเล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ มีจำนวน 25 คน สำหรับการได้มาของประชากรนั้น ผู้วิจัยดำเนินการโดยปรึกษากับผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อกำหนดบุคคลที่จะศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์บokaเล่า เพื่อ กำหนดเกณฑ์ในการสร้างเครื่องมือให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

2.2 สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ ที่มีลักษณะเป็นข้อคำถาม ซึ่งเรียบเรียงขึ้นโดยยึด วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อนำไปใช้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ กำหนดคุณสมบัติของผู้ ให้สัมภาษณ์เป็นบุคคลที่มาจากหลากหลายอาชีพ เช่น ข้าราชการ ทหาร และประชาชนทั่วไป เป็นข้อมูล สัมภาษณ์ส่วนบุคคลของผู้ถูกสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปที่สัมภาษณ์เป็นเรื่องราวเหตุการณ์ เกี่ยวกับ สภาพทั่วไปความเป็นอยู่ของชาวเมืองสงขลาในช่วง สมครามโลกครั้งที่ 2 เรื่องราวเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับ สมครามที่กระทบต่อเมืองสงขลาในระหว่าง พ.ศ.2484- 2488 คำถ้ามีลักษณะเป็นคำถ้าปลายเปิด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้จัดได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์บูกเบิก เพื่อกำหนดขอบเขต แนวทาง วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์บูกเบิก

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการ สัมภาษณ์ การจดบันทึก สำหรับการสัมภาษณ์จะใช้ห้องวิธีบันทึกกลในแบบบันทึกเสียง/ และจดบันทึกเป็นลายลักษณ์ทั้งที่เป็นไปตามความเหมาะสม ในกรณีสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะนำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยผ่านการตรวจสอบ จากผู้ทรงคุณวุฒิไปใช้ในการสัมภาษณ์เป็นหลัก

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้จัดได้วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาถึงสภาพการณ์เมืองสงขลาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ของชาวเมืองสงขลาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2484–2488)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ 4 ประเด็น คือ

1. สภาพการณ์เมืองสงขลา การวางแผนยุทธศาสตร์การรบ การวางแผนบุกภาคใต้และการยกทัพบุกสงขลาของกองทัพญี่ปุ่น ภายใต้การควบคุมของแม่ทัพใหญ่ นายพลยามาซิตะ ผู้บัญชาการกองพลที่ 25 โดยมีการวางแผนล่วงหน้าเป็นระยะเวลานานๆ แนวที่ห้า(จารชน)ของญี่ปุ่นได้เข้ามาปฏิบัติงานในหลาย ๆ จังหวัดทางภาคใต้ ครอบคลุมແนือกบึกบึน มีการขออนุญาตตั้งสถานกงสุลญี่ปุ่นประจำที่สงขลา บริเวณถนนรามวิถี มีนายคัทซูโนะเป็นกงสุลประจำสงขลา (ศรีสมร ศรีเบญจพลาญกูร, 2539 : 256) สถานกงสุลจึงกล่าวเป็นแหล่งรวมข้อมูล ทั้งสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ สำรวจความลึกของระดับน้ำทะเล มีการทำแผนที่ในเขตเทศบาลเมืองสงขลา เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่สำคัญของทางราชการในภาคใต้ของประเทศไทยเพื่อส่งไปให้กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารญี่ปุ่น โดยเฉพาะที่เมืองสงขลา วันที่ญี่ปุ่นยกพลขึ้นบก ทหารญี่ปุ่นสามารถยึดทุกอย่างที่ต้องการจากคนไทยได้อย่างง่ายดาย จะเห็นได้จากวันแรกที่ทหารญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกที่สงขลา ญี่ปุ่นจะมีแผนที่เขตเทศบาลเมืองสงขลาทำเป็นเล่ม เวลาใช้ครอปทำဓาร์ก จะฉีกแผนที่ออกมาระบบหนึ่งกางเครื่องหมายสถานที่ที่จะนำไปปฏิบัติงานแล้วมอบแผนที่นั้นให้เป็นคู่มือ นับเป็นความสะดวกมาก (แพลก ศิลปกรรมพิเศษ, 2530 : 91)

ภายในร้านหลักเมืองโอลด์ หม้อไก่เช คือผู้ที่นั่งที่โต๊ะข้างหน้า (เอกสาร นาวิกมูล.2536 : 197

การเตรียมการที่ดีของทหารญี่ปุ่นอีกเรื่องคือ การป้องกันโรคไข้มาลาเรีย ก่อนเกิดสงครามมีศาสตราจารย์ชาวญี่ปุ่นได้มำทำการตรวจเลือดเด็กนักเรียนบางโรงเรียนเพื่อเตรียมการตรวจหาเชื้อมาลาเรีย (แปลง ศิลปกรรรมพิเศษ, 2530 : 91) เพราะญี่ปุ่นทราบดีว่าโรคไข้จับสั่นเป็นโรคที่เป็นกันมากในเขตพื้นที่ของประเทศไทยที่มีลักษณะอากาศร้อนชื้น หากไม่มีการป้องกันไว้ก่อน ทหารญี่ปุ่นที่ได้รับเชื้อไข้มาลาเรียแม้เพียงคนหนึ่งคนใดก็จะเป็นอุปสรรคต่อการรบในสงครามได้

สำหรับเส้นทางการเดินทัพ ญี่ปุ่นได้เลิงเห็นว่า เมืองสงขลาเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญที่จะใช้เป็นเส้นทางที่จะเดินทัพผ่านไปยังสิงคโปร์ ซึ่งเป็นฐานทัพที่มั่นสำคัญของกองทัพอังกฤษ พื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทยจะเอื้อประโยชน์ต่อ กองทัพญี่ปุ่นอย่างยิ่ง จากการสำรวจของนายดัฟฟูใน พบร.ว่า เส้นทางสงขลา-หาดใหญ่ นั้นสำคัญมาก เพราะมีถนนไทรบุรีที่สามารถเคลื่อนทัพสู่มลายูได้อย่างรวดเร็ว สถานกงสุลญี่ปุ่นที่เมืองสงขลาทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับจากบรรดาแนวที่ห้า (เจาะชน) ที่เข้ามาปฏิบัติงานในภาคใต้เป็นเวลาหลายปีก่อนเกิด สงคราม โดยปลอมเป็นหมอบ้าง หม้อฟัน ช่างถ่ายรูปและร้านขายถ้วยชามบ้าง ฯลฯ พากแนวที่ห้าของญี่ปุ่นส่วนใหญ่เป็นคนหนุ่มถึงวัยกลางคน กลุ่มคนเหล่านี้ จะทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลส่งให้กับสถานกงสุลญี่ปุ่นที่สงขลา และกงสุลก็จะรวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้รับส่งไปยังศูนย์กลางกองทัพญี่ปุ่นที่เชียงตอน ซึ่งเป็นที่ตั้งกองบัญชาการกองพลที่ 15 หน้าที่สำคัญของกองพลที่ 15 คือ ยกพลขึ้นบกเข้าไปใน

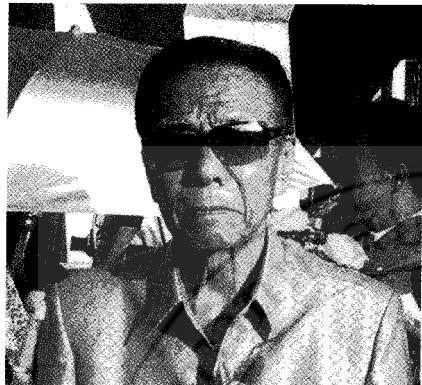

ประภาคารบนเข้าดังกวน

ประเทศไทย แล้วบุกต่อไปยังย่างกุ้งในพม่า (William L. Swan, 2532 : 90-115 อ้างถึงใน ศรีสมร ศรีเบญจพลากูร, 2539 : 257) ตามแผนที่กำหนด กองพลที่ 15 ภายใต้การบังคับบัญชาของพลโทอิดา โดยมี พ.อ.ยาหารา เป็นเสนาธิการทหาร มีหน้าที่ยกพลขึ้นบกเข้าไปในประเทศไทยที่กรุงเทพฯ เพื่อบุกคืบหน้าไปยังย่างกุ้ง ในพม่า (ศิลปชัย ชาญเฉลิม, 2534 : 30) ส่วนอีกกองพลหนึ่ง คือกองพลที่ 55 ขึ้นบกที่ภาคใต้เพื่อให้การสนับสนุนกองพลที่ 25 ในบังคับบัญชาของพลโทยาซิระ ที่มีหน้าที่บุกเข้ามลายโดยอาศัยเมืองสงขลาเป็นทางผ่านไปยังสิงคโปร์

2. จุดประท้วงทหารไทยกับกองทัพญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2484 นับตั้งแต่เวลาประมาณ 02.00 น. ถึงเวลา 11.35 น. แม้จะเป็นเวลาไม่ถึง 10 ชั่วโมงก็ตาม แต่ยังอยู่ในความทรงจำของผู้อยู่ในเหตุการณ์ครั้นนั้นเป็นอย่างดี เพราะอาจกล่าวได้ว่าเป็นเดียวหนึ่งของประวัติศาสตร์เมืองสงขลาที่น่าสนใจย่างยิ่ง นั้นคือ การประท้วงระหว่างทหารไทยที่สะกัดกั้นการเดินทัพของทหารญี่ปุ่นให้ผ่านไปยังมลาย แต่ก่อนที่จะเผชิญหน้ากัน ทหารญี่ปุ่นได้ยกพลขึ้นบกที่สงขลา บุกสถานีตำรวจน้ำ ได้ต่อสู้กับกองกำลังฝ่ายตรงข้ามที่ก่อการบังคับการตรวจจับบริเวณปลายแหลมสงขลา นับเป็นจุดแรกที่ทหารญี่ปุ่นได้ต่อสู้กับฝ่ายไทย (อนิต ฤทธิ์ประไชยชน์ ผู้ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2546) แต่การต่อสู้ไม่รุนแรงมาก ไม่มีผู้เสียชีวิต ต่อจากนั้นทหารญี่ปุ่นจึงประท้วงกองทหารฝ่ายไทย 2 จุด

จุดตั้งรับจุดแรก คือบริเวณสามแยกสำโรง เป็นจุดที่อยู่ในเขตตัวผิดชอบของกองพันทหารราบที่ 41 (สวนตูล) โดยมี ร.อ.โซติ ไกมลวัต รักษาการ ผบ.พัน

นายชนิด ฤกุลประไชยชัน ชื่อเดิม นายชนิดย์ อุณิสาโร เป็นเศรษฐีไทยในสังคมท้องถิ่นที่ 2 ได้เล่าไว้ ทหารญี่ปุ่นเดินทัพรวมเรือด้วยหน่วยเคลื่อนที่เร็วที่มีประสิทธิภาพ

4 กองพันทหารปืนใหญ่ที่ 13 โดยมี พ.ต.ชุนพร พิรประพาล เป็น ผบ.พัน และกรมทหารราบที่ 18 โดยมี พ.อ.หลงประหารข้าศึก เป็นผู้บังคับการ กองทหารทั้ง 3 หน่วยตั้งอยู่ที่ค่ายสวนตูล ปัจจุบันคือค่ายพระปักเกล้า เป็นสภาพพื้นที่ฯ อยู่ในจุดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม มีกองพันทหารราบที่ 4 ด้านหน้า และกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 4 ด้านหลัง ซึ่งตั้งอยู่บริเวณที่ราบที่มีภูเขาล้อมเก็บรอบ บริเวณที่ตั้งของค่ายสวนตูลมีดินมะพร้าวหวานแน่น เป็นที่ปลูกดจากสายตาของข้าศึกที่จะเข้าโจมตีบริเวณที่จะเดินทางเข้ามายังค่ายสวนตูลจะเป็นช่องทางระหว่างเขารูปซ้างกับเขาสำโรงโดยเฉพาะบนเขารูปซ้าง มีกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 13 ใช้เป็นจุดตรวจการณ์ จัดเป็นชัยภูมิที่เหมาะสมที่สุด เพราะสามารถมองเห็นท้องทะเลน้ำสุดสายตา ทำให้แจ้งเตะแห่งการยิงให้แก่ทหารปืนใหญ่ได้อย่างแม่นยำ

จุดตั้งจุดที่สอง คือ บริเวณเข้าบันไดนา โดยทหารจากค่ายคอหงส์ (ปัจจุบันคือค่ายเสนาณรงค์) อยู่ในความรับผิดชอบของกองพันทหารราบที่ 5 โดยมี พ.อ.หลงແກิงพล เป็นผู้บังคับการ เวลา 02.30 น. ได้รับโทรศัพท์จากอัยการจังหวัด (หลงอรรถไกรวิทย์) แจ้งข่าวว่า มีทหารญี่ปุ่นบนสมิสรข้าราชการ แล้วสายโทรศัพท์ก็ถูกตัดขาด ไม่สามารถติดต่อ กับผู้บังคับการกรมทหารราบที่ 18 ที่ค่ายสวนตูลได้ จึงตัดสินใจนำกำลังออกจากค่ายคอหงส์มาตั้งรับที่เข้าบันไดนา กองกำลังญี่ปุ่นเป็นหน่วยๆ ตาม มีทั้งกองกำลังจักรยาน จักรยานยนต์ และรถยนต์ที่มีการถอดยางออกเหลือเพียงกระดังล้อ (ไปบุลย์ พิชัยวงศ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2546) เพื่อให้วิ่งบนถนนไฟฟ้าได้ เพราะสมัยนั้นถนนทางรถไฟจะแล่นได้รวดเร็วกว่าถนนมาก เพราะถนนในเวลานั้นเป็นถนนลูกรัง ชรุ่วระ รถวิ่งได้ด้วยความเร็วต่ำ กองกำลังฝ่ายไทยยึดแนวที่ถนนกับทางรถไฟตัดกันเป็นจุดตั้งรับทหารญี่ปุ่น ใช้รถบดถนน (ที่จอดหลังแนวรบ) ลากเข้ามามีจุดทางไว้ มีร.ต.คำไฟ จุลละพราหมณ์ เป็น ผ.บ.หมวดการรบทั้ง 2 จุดที่ลงมาตั้งอยู่ในจุดที่ได้เบริรบทหารญี่ปุ่นมาก จะเห็นได้จากจำนวนทหารญี่ปุ่นที่เสียชีวิต 300-400 คน ในขณะที่มีทหารไทยเสียชีวิตเป็น

อาจารย์ไฟบูลย์ พิชัยวงศ์ อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนมหาชีรราษฎร์ และอดีตนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองสงขลา ได้เล่าไว้ในช่วงสังคมนโลกครั้งที่ 2 เมื่ออายุ 11 ปี มีนิสัยซุกซน ชอบรวมกลุ่มกับเพื่อนๆ ค่อยแกล้งหัวรูปปุ่นเป็นประจำ

จำนวนที่น้อยกว่าhalbayเท่า แม้ญี่ปุ่นจะอยู่ในสภาพที่เสียเปรียบในการรบที่สงขลาแต่ก็ เพราะหน่วยโจมของญี่ปุ่นมีประสิทธิภาพสูงมาก จึงสามารถเคลื่อนพลได้อย่างรวดเร็ว ลำเลียงผลจากเรือท้องแบบที่จอดเต็มชายฝั่งทะเลที่สงขลา รวมทั้งบริเวณรอบทะเลสาบสงขลา แต่อย่างไรก็ตามฝ่ายญี่ปุ่นก็ยังเสียเปรียบสภาพจุดยุทธศาสตร์ที่ดีทั้ง 2 จุดของฝ่ายไทย

3. การโจมตีของฝ่ายสัมพันธมิตรต่อกองทัพญี่ปุ่นที่เมืองสงขลาในช่วงสังคมโลกครั้งที่ 2

การที่ประเทศไทยยินยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านไปยังพม่าและมาลายู ก่อให้เกิดผลดีต่อประเทศไทย ทำให้มีต้องได้รับความเสียหายจากการโจมตีของญี่ปุ่นโดยเฉพาะพื้นที่ทางภาคใต้ เมืองสงขลาได้รับความเสียหายน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดใกล้เคียงที่ถูกญี่ปุ่นบุก เพราะระยะเวลาที่ทหารไทยตั้งรับกองทัพญี่ปุ่นเป็นเวลาไม่ถึง 10 ชั่วโมงก็ได้รับคำสั่งจากกรุงเทพฯ ให้เปิดทางผ่านให้แก่ทหารญี่ปุ่น แต่เนื่องจากญี่ปุ่นได้ใช้เมืองสงขลาเป็นฐานที่มั่นสำคัญทางภาคใต้ ฉะนั้นถึงแม้ว่า เมืองสงขลาจะผ่านพ้นการปะทะกับกองทหารญี่ปุ่นแล้วก็ตาม ก็ยังต้องเผชิญภัยกับกองทัพสัมพันธมิตรที่โจมตีจุดที่มั่นของทหารญี่ปุ่นในเมืองสงขลาอยู่นั้นเอง ไม่ว่าจะเป็น แหล่งน้ำมัน โรงไฟฟ้า รวมตลอดถึงวัด โรงเรียนและสถานที่ราชการ ซึ่งญี่ปุ่นใช้เป็นที่พักของทหาร คนไทยส่วนใหญ่หนีภัยสังคมไปอาศัยอยู่นอกเมืองและอำเภอใกล้เคียง ผู้ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในเมืองสงขลาที่มีอยู่ปัจจุบัน แต่ก็ได้มีการเตรียมพร้อมเพื่อรับสถานการณ์ จนเห็นได้จากการสร้างหลุมหลบภัยทางอากาศภายในบ้าน (นางสาวรัตน์ ประisanราชภรรนิก ผู้ให้สัมภาษณ์)

คุณรัตน์ ประชานราชภูมนิกร ได้เล่าไว้ว่าคุณชาวเมืองสงขลา มีการเตรียมรับสถานการณ์สังคมฯโดยชุดหลุมหลวงภัย ภายในบ้าน

เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2546) ในส่วนราชการก็ได้ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเตรียมชุดหลุมหลวงภัยทางภาคเพื่อการป้องกันตัวเอง และยังมีการชุดหลุมหลวงภัยสาธารณะเพื่อให้ประชาชนหลวงภัย เมื่อได้ยินสัญญาณเตือนภัย (มท.0201.2.16/172)

สัมพันธมิตรทึ้งระเบิดเมืองสงขลาเพื่อทำลายฐานที่มั่นและกำลังพลของฝ่าย กองทัพญี่ปุ่น รวมทั้งสิ้น 4 ครั้ง ครั้งแรกเป็นบริเวณเรือนจำและวัดอนรักซึ่งกลางวัน ครั้งที่สองเป็นช่วงกลางคืน มีการทึ้งระเบิดรวม 4 ลูก ลูกแรกทึ้งบริเวณทางรถไฟ หน้าวัดหัวป้อมนอก ลูกที่ 2 ที่เรือนของโรงเรียนการช่างสตวีสงขลา ลูกที่ 3 ระเบิด ถังน้ำมัน (ปัจจุบันคือ บริเวณสวนเก้าแก่) เป็นคลังน้ำมันของญี่ปุ่น (ไฟบุลล์ พิชัย วงศ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2546) และลูกที่ 4 ทึ้งบริเวณบ้านพัก

ศึกษาธิการจังหวัด มีท่าทางญี่ปุ่นเสีย ชีวิตเป็นจำนวนมาก ครั้งที่สาม เป็นการทึ้งระเบิดบ้านพักอาศัยในเขตถนนนครใน บ้านเรือนเสียหาย เป็นจำนวนมาก เนื่อมหมายการ โจมตีครั้งนี้คือ ตึก 5 ชั้น ที่ท่ารถ ญี่ปุ่นยืดจากคนไทย ใช้เป็นฐาน บัญชาการ เป็นการทึ้งระเบิดที่ ปรากฏเป็นหลักฐานให้คนรุ่นหลังได้ เห็นภาพในอดีตเมื่อครั้งญี่ปุ่นบุก สงขลาและถูกทหารสัมพันธมิตรโจมตี ชาากตึก 5 ชั้นที่ถูกทำลายเพิ่มมีการ สร้างอาคารหลังใหม่เมื่อไม่กี่ปีมานี้เอง

ตึกห้าชั้นที่ถนนนครใน อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ถูกระเบิดฝ่าย สัมพันธมิตร ในสังคมฯโดยครั้งที่ 2
ที่มา : ศรีสมร ศรีเบญจพลางภูร. 2538 :
ถ่ายภาพ

ร้านหม้อคเช “หลักเมืองโอลด์” อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

ที่มา : เอกนก นาวิกมูล : 126

ครั้งที่สี่ เป็นครั้งที่รุนแรงที่สุด คือการทิ้งระเบิด ปี พ.ศ. 2488 เป้าหมายการโจมตีคือ ตลาดทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ก่อนหน้าที่จะมีการทิ้งระเบิดได้มีการไปร่ายใบปลิว เพื่อประกาศให้ผู้ที่ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องอยพหุชนีออกจากเมืองสุโขทัย ชาวบ้านที่เชื่อกันนี้ ส่วนที่ไม่เชื่อกันอยู่ (ไฟบูลย์ พิชัยวงศ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2546) นับเป็นระเบิดที่เกิดความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินอย่างมาก

4. วิถีชีวิตของชาวเมืองสุโขทัยในช่วงสองคราครั้งที่ 2

สองคราครั้งที่ 2 ได้ส่งผลให้วิถีชีวิตชาวเมืองสุโขทัยเปลี่ยนไป เพราะต้องประสบภัยพิบัติ มีการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน ต้องเผชิญกับความอดอยาก ขาดแคลนเครื่องนุ่งห่ม ยาธิกษาโรค อาหาร ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เครื่องอุปโภคบริโภคดังกล่าวราคาแพงมาก เพราะพ่อค้าต่างชาวยือกาสึ้น ราคางานค้า ใจผู้ร้ายซุกซุ่ม มีการปล้นและการลักขโมยเกิดขึ้น แต่ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมือง เพราะทุกฝ่ายต่าง

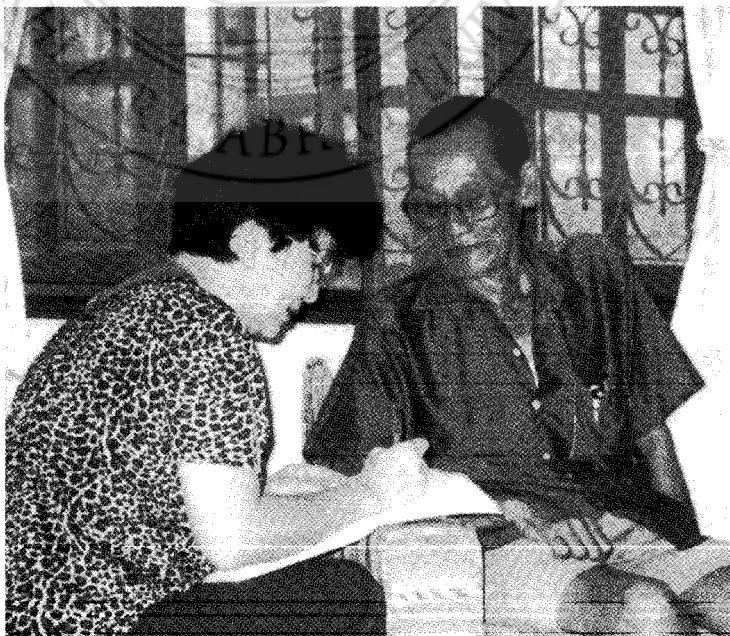
หม้อคเช (อาจารชานชาวญี่ปุ่น)

ที่มา : เอกนก นาวิกมูล : 2536 : 196

ยังซึ่พเพื่อความอยู่รอดในครอบครัวของตน (นายบัน พเชรอมณี ผู้ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2546) บางรายก็อพยพครอบครัวหนีไปอยู่ที่อื่นเพื่อเอาตัวรอด ก็มี รัฐบาลจากส่วนกลางจึงส่งข้าราชการชั้นสูง ทั้งฝ่ายพลเรือนและทหารมาตรורจราษฎร์ ดูแลความเป็นอยู่ของผู้คนชาวเมืองสงขลา ได้ประจักษ์ชัดว่า ราชภูมิได้รับความทุกข์เวหนักมาก จึงได้รายงานต่อรัฐบาล ดำเนินข้าราชการว่า บกพร่องต่อหน้าที่ ซึ่งเมื่อเบรียบกับข้าราชการที่จังหวัดนครศรีธรรมราชแล้ว จะได้เห็นว่าแตกต่างกันมาก ที่นครศรีธรรมราชเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารบทที่ตั้งกรม กองทหารให้เก่าญี่ปุ่นเป็นที่พักอาศัย มีการถอนกองทหารมาตั้งตามวัดวาในเมือง ราชภูมิชานนครศรีธรรมราชจึงไม่ได้รับความเดือดร้อนเหมือนเช่นชาวเมืองสงขลา (แปลงศิลปกรรมพิเศษ, 2530 : 93)

ชาวเมืองสงขลาต้องเผชิญกับสภาพความเป็นอยู่ที่อัตตดขาดแคลน เนื่องจากได้รับผลกระทบจากการโจมตีจากทหารสัมพันธมิตร เห็นได้จากการทำลายจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ได้แก่ โรงไฟฟ้า คลังเก็บน้ำมัน ตลอดจนฐานที่มั่นของทหารญี่ปุ่น การทำมาหากินของคนไทยต้องพบกับอุปสรรคามากมาย บางครอบครัวต้องหนีไปพักอาศัยกับญาติที่อยู่นอกเมืองตอนกลางคืน พ่อรุ่งขี้นก็จะกลับเข้ามาในเขตเมือง ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนต้องอพยพหนีภัยลงความตลอดเวลา อาหาร ข้าวของเครื่องใช้ที่ขาดแคลนก็ต้องเข้าแพร่ของการบ้านส่วนจากทางราชการ มีทั้งข้าวสาร เสื้อผ้า ด้วย ไม่มีไฟ น้ำมัน ฯลฯ (วิโรจน์ คงคล้าย ผู้ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2546)

ระหว่าง พ.ศ. 2484-2488 สมรภูมิรบทางภาคใต้ของประเทศไทยมีท่าทีญี่ปุ่นเข้ามาตั้งฐานที่มั่นในประเทศไทย คนไทยจึงมีความสัมพันธ์กับทหารญี่ปุ่นที่

นายบัน พเชรอมณี เป็นชาวตำบลเกาะยอ เค้าว่าเคยเห็นหม้อไคเซนจังเรือตกปลาในทะเลสาบสงขลา ต่อมาภัยหลังจึงทราบว่าเป็นแนวที่ 5

นายวิโรจน์ คงคล้าย ได้เล่าถึงความภาคภูมิใจอย่างยิ่งที่ได้เป็นขุนหมานทหาร ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

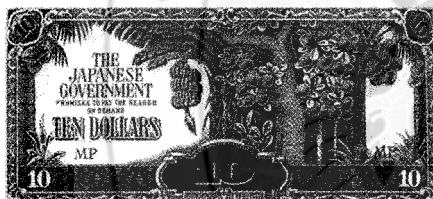
เข้ามาเมืองไทย ขอบหมอกล้อเล่นหัวกับทหารญี่ปุ่น ทหารญี่ปุ่นเองก็มีความผูกพันกับคนไทยไม่น้อยเช่นกัน เนื่องด้วยจากการแสดงความเอื้อเฟื้อแก่คนไทย เมื่อได้อะไรมาก็จะนำมาแบ่งปันให้แก่เจ้าของบ้านคนไทยที่ให้พักพิงแก่ทหารญี่ปุ่น บางบ้านได้ข้าวสารจากญี่ปุ่นเป็นประสบ บางคนก็ได้เหล้าสาเกซึ่งเป็นเครื่องดื่มที่ขึ้นชื่อของประเทศญี่ปุ่น (แปลง ศิลปกรรมพิเศษ, 2530 : 95) เป็นที่ประทับใจของคนไทยยังนัก

การอภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์บุกเบิกเมืองสงขลา ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2484–2488) ผู้วิจัยขอนำเสนอการอภิปรายผลจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

- การศึกษาสภาพการณ์ของเมืองสงขลาด้านสังคมและเศรษฐกิจในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นอกเหนือจากบทสัมภาษณ์ที่ได้จากการอภิ 自动生成 แล้ว เป็นการตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำของเนื้อหา ตัวอย่างเช่น การศึกษาสภาพความเป็นอยู่ด้านสังคมของชาวเมืองสงขลา พบว่า มีชาวญี่ปุ่นเข้ามาตั้งหลักแหล่งทำการในพื้นที่ภาคใต้หลาย ๆ จังหวัด รวมทั้งที่สงขลา โดยมีรูปปั้นของผู้ประกอบอาชีพหลาย ๆ อาชีพ มีทั้งทันตแพทย์ นายแพทย์ พ่อค้า ฯลฯ โดยเฉพาะการเป็นนายแพทย์มีโอกาสสร้างรายสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับคนไทย จนปรากฏเป็นที่เล่าลือว่า หมอดญี่ปุ่นได้กับคนไทยเป็นที่นับถือของผู้คนชาวเมืองสงขลา ซึ่งเป็นข้อมูลที่สอดคล้องกับเอกสารของ วิลเลียม แอล. สวอน ผู้เขียนรายงานเรื่องความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในช่วงสงกรามโลกครั้งที่ 2 ได้เล่าถึงประวัติของหมอดคิเซ ผู้นี้ เป็นความที่สอดคล้องกับคำบอกเล่าของนายบัน พะรอมณี ผู้ให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2546

ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับผู้คนชาวเมืองสงขลา ทหารญี่ปุ่นได้นำชนบัตรตันกล้าย (คนไทยบางคนเรียกใบโรมัส โดยเรียกตามชื่อบริษัทผู้ผลิต) เป็นเงินเยน ของญี่ปุ่นมาจับจ่ายใช้สอย มีผู้เล่าว่าเมื่อตอนต้นเดือนธันวาคม ภราษฎรของหมาโคเคนได้ซื้อของจากร้านค้าคนไทยแล้วชำระด้วยชนบัตรเงินเยนของญี่ปุ่น แต่เมื่ามารับ ภราษฎรหมอกล่าวกับคนไทยผู้นั้นว่า อึกไม่เท่าไหรชนบัตรนี้จะใช้ได้ (แปลง ศิลปกรรมพิเศษ, 2530 : 70) และแล้วก็เป็นจริง เพราะต่อมาชนบัตรเยนของญี่ปุ่นให้รุ่นลูก ๆ หลาน ๆ ได้ดู เพื่อเป็นที่ระลึกว่าครั้งหนึ่งเมืองสงขลาเมืองชาวญี่ปุ่นเข้า

ชนบัตรญี่ปุ่น ที่กองทัพญี่ปุ่นนำมาใช้ในประเทศไทย ใน
ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2
ที่มา : ศรีสมร ศรีเบญจพลาวงศ์ 2538 : ถ่ายภาพ

มาอาศัยเป็นจำนวนมาก หลักฐาน การใช้เงินตราในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ยังปรากฏในเอกสารบันทึก ความทรงจำของบุคคลปัจจุบันที่เคยเป็นศึกษาธิการจังหวัด ได้บันทึกเรื่องค่าของเงินเยนญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 มีค่าเพิ่มจากเดิม 80 สตางค์ ก่อนกิดสงครามเพิ่มเป็น 1 บาท (แปลง ศิลปกรรมพิเศษ, 2530 : 91)

2. การศึกษาวิถีชีวิตของ
ชาวเมืองสงขลาในช่วง
สงครามโลกครั้งที่ 2 สงครามมีผล
ต่อวิถีชีวิตของคนไทยเป็นอย่างยิ่ง
ความเดือดร้อนยกแคน อัตคต
ขาดแคลนเสือผ้า ยารักษาโรค เก้ออ
น้ำตาล น้ำมันเชื้อเพลิง ไม้ขีดไฟ
กระดาษ ฯลฯ แต่ละครัวเรือนจะ
ซื้อหามาใช้ก็ต้องเข้าແ魁บ้านส่วน
จากหน่วยงานของราชการ ความ

นายพิชัย ศิริรักษ์ เคยเป็นผู้ชุมนุมหารใน
สงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใน
คืนวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ว่าในขณะนั้นได้พักร
อาศัยที่บ้านบริเวณถนนนางงาม ได้เห็นทหารไทยซึ่งมีกว่า
2 คนเป้าแต่งเรียกทหารที่ลาบุญดูพักผ่อนกลับกอง
โดยค่ำเพื่อเตรียมพร้อมรับข้าศึก

เป็นอยู่ในชีวิตประจำวันคือการเดินทางไปมาระหว่างตัวเมืองสงขลา กับอำเภอที่อยู่ห่างไกลออกไป กลางวันจะเข้ามาทำงานในเมือง กลางคืนก็กลับไปหลบภัยอยู่นอกเมือง บางครอบครัวก็มาด้วยความสมัครใจ แต่บางครอบครัวจะถูกทหารญี่ปุ่นเกณฑ์เข้ามาเป็นแรงงาน ประเภทเชื้อไปเย็นกลับ ทำงานโดยแยกกับค่าแรงวันละ 75 สถานค์ (เดล้อ รัดต้นสำเนียง ผู้ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 10 มี.ค. 2546) ความเดือดร้อนที่ราชภรัตได้รับก่อให้เกิดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จากการขาดแคลนด้วยกําเก็ปัญหาโดยใช้ไขสับประดแทน ขาดแคลนสนู๊กซึ่งน้ำด่างที่ทำจากขี้เก้าแทน ขาดแคลนน้ำมันกากดกซึ่ชั่นน้ำมันมะพร้าวแทน รู้จักใช้ยากลางบ้านกินแทนยาคุนินเพื่อแก้โรคไข้จับสั่น เหล่านี้ล้วนเป็นทางออกในการดำรงชีวิตที่หมายจะสมกับสถานการณ์เฉพาะหน้า

3. ศึกษาทัศนคติของผู้คนชาวเมืองสงขลาต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 คนไทยมีทัศนคติที่ดีต่อทหารญี่ปุ่น ทหารญี่ปุ่นไม่เคยทำร้ายคนไทย มีแต่ใจดี ความเอื้อเพื่อ อาจเป็นเพราะความใกล้ชิดผูกพันที่เกิดจากชาวญี่ปุ่นที่เข้ามาอยู่ในเมืองสงขลา ก่อนหน้านั้นแล้วก็ได้ โดยเฉพาะผู้ประกอบอาชีพเป็นทันตแพทย์ นายแพทย์ได้เปิดคลินิครักษานายป่วย บางคนก็ยังคงเป็นคนเข้า

นางสาวนพภา รัตนปราการ บุตรสาวนายสุชาติ รัตนปราการ คหบดีเจ้าของโรงสีข้าวในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เล่าเหตุการณ์เมื่อครั้งญี่ปุ่นบุกสงขลา แล้วยึดบ้านหลังนี้เพื่อตั้งเป็นสำนักงาน

ของหมวดคิเชกมี (ชนิต กุลประไยช์ ผู้ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 5 ธ.ค. 2546) ในช่วงที่เกิดสังหาร戮ครั้งที่ 2 ทหารญี่ปุ่นที่เข้ามาบึ้นพื้นที่จังหวัดสงขลา ได้เข้ามาพักอาศัยในเมืองสงขลาเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะอาศัยตามวัดและสถานที่ราชการแต่ก็มีบ้านบางหลังที่ถูกทหารญี่ปุ่นยึด (นพนภา รัตนปราการ ผู้ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2546) ได้เล่าไว้ว่า ที่บ้านของเรօได้ถูกทหารญี่ปุ่นยึดโดยเข้ามาอาศัยตัวอยู่ ดูภาพประกอบในภาคผนวก (11)

ทหารญี่ปุ่นปฏิบัติมาระเบียบวินัยทหารอย่างเคร่งครัด หากมีผู้ใดกระทำผิดก็จะได้รับโทษ มีการลงโทษด้วยการตบทน้ำ ภารกරลงโทษโดยผู้อื่นได้บังคับบัญชาของนายทหารปรากฏแก่สายตาของคนไทยที่เห็นเหตุการณ์ (เพบูลร์ พิชัย วงศ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2546) เล่าให้ฟังว่า ขณะนั้นยังเรียนหนังสือที่โรงเรียนมหาชีราฐ ซึ่งอยู่ใกล้กับถนนสะเดา ผู้ต้องข้ามกับโรงเรียนมีโรงเรียนสุมิดราเป็นค่ายทหารญี่ปุ่น ขอบไปปิดดูทหารญี่ปุ่นกับเพื่อน ๆ เสมอ ครั้งหนึ่งพบว่ามีทหารญี่ปุ่นที่ไม่ปฏิบัติตามวินัย จึงถูกผู้บังคับบัญชาลงโทษด้วยการตบท้ายตบทขาว จนบางครั้งมือเจ็บถึงขนาดใช้มีดลั้นมดบแทนมือก็มี เรื่องนี้ผู้วิจัยได้พูดว่าในบันทึกความทรงจำของท่านชุนศิลปกรรัมพิเศษก็เล่าเรื่องนี้ไว้

“ที่จริงแล้วทหารญี่ปุ่นอยู่ในระเบียบวินัยและผู้บังคับบัญชา ก็
กดขัน หากเป็นทหารชาติอื่นมาบึ้นพื้นที่ ก็จะต้องใจร้อนจะมี
มากกว่านี้มากมายนัก ได้เคยเห็นนายทหารลงโทษทหารที่ทำผิดวินัย
ด้วยการตบทน้ำซ้ายที่ขวาที่ แต่ให้หันมือตอบ เห็นนายทหารบางคน
เมื่อลงโทษแล้วก็ควักผ้าเช็ดหน้ามาทำความสะอาดหน้าของผู้ถูก
ลงโทษด้วย”

(แปลก ศิลปกรรัมพิเศษ, 2530 : 94)

แสดงให้เห็นว่า นายทหารญี่ปุ่นมีทั้งอำนวยและเมตตาธรรมควบคู่กัน ความเป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยนของทหารญี่ปุ่นบางคนที่มาสรุบในสงคราม บางคนต้องจากครอบครัว เพราะต้องทำงานที่ต้องทิ้งลูกที่ยังเล็กอยู่ เมื่อเห็นเด็กไทยกอดนึกถึงลูกหลานของตนเองที่บ้านเกิดไม่ได้ บางคนถึงกับนั่งซึมก็มี นี่คือผลพวงของสงครามที่มีแต่ความพลัดพราก

บรรณานุกรม

เอกสารชั้นต้น

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. รัชกาลที่ 8. มท. 0201.6./172 การเข้าที่หลบภัยเวลาเมืองญูนญายทางอากาศ 2488.

เอกสารชั้นรอง

ฉัตรพิพิธ นาถสุภา. “การศึกษาหลักฐานจากประวัติศาสตร์บอกเล่า” ใน เอกสารรวมบทความทางประวัติศาสตร์. หน้า 20-26. กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิจัยสถาบันไทยศึกษา, ม.ป.บ.

เพียงแข พงษ์ศิริบัญญัติ. นโยบายการปกครองเมืองสงขลาในสมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2325 – 2439). วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตร์ปรัชญาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.

ราชบัณฑิตยสถาน, อักษรานุกรรมประวัติศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 3. (พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2507).

ศรีสมรา ศรีเบญจพลางกูร. ประวัติศาสตร์เมืองสงขลา. สงขลา : ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา, 2539.

ศิลปชัย ชาญเฉลิม. “ญี่ปุ่นบุก” วารสารธรรมศาสตร์ 17, 4 (ธันวาคม 2534), 24-28. สดีไส ขันติราพงศ์. ความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศไทยตะวันตก. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย, 2517.

สัญญา วัชรพันธ์. สงขลาที่ข้าเกิด. สงขลา : ม.ป.ท., 2538.

Swan, William L. “The Japanese Consulate in Songkhla, 1941” วารสารธรรมศาสตร์ 16, 2 (มีนาคม 2532) 90 – 115.

Thompson, Paul. *The voice of the Past : Oral History*. Oxford : Oxford University Press, 2000.

บุคลานุกรม

เคล้า รัตนสำเนียง อายุ 85 ปี บ้านเลขที่ 68 ต.สทิงพระ อ.สทิงพระ จ.สงขลา สัมภาษณ์วันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2546

ชนิต กุลประไชยน์ อายุ 85 ปี บ้านเลขที่ 386/11 ซอยเฉลิมสุข ถนนพหลโยธิน 28 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ สัมภาษณ์วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2546

นพนภา รัตนปราภากร อายุ 72 ปี บ้านเลขที่ 63 ถนนนครใน ต.ป่อยาง อ.เมือง จ.สงขลา สัมภาษณ์วันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2546

บัน เพชรมณี อายุ 77 ปี บ้านเลขที่ 287 ซอยเสนสุข ถนนกาญจนวนิช อ.เมือง จ.สงขลา สัมภาษณ์วันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2546

ไพบูลย์ พิชัยวงศ์ อายุ 73 ปี บ้านเลขที่ 176/5 ถนนนครนอก ต.ป่อยาง อ.เมือง จ.สงขลา สัมภาษณ์วันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2546

รัตน์ ประทานราชภรรนิกร อายุ 84 ปี บ้านเลขที่ 194-198 ถนนนครใน อ.เมือง จ.สงขลา สัมภาษณ์วันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2546

วีโรจน์ คงคล้าย อายุ 79 ปี บ้านเลขที่ 18/2 ถนนสงขลาบุรี ต.ป่อยาง อ.เมือง จ.สงขลา สัมภาษณ์วันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2546